



ACTA HISTORICA NEOSOLIENSIA

VEDECKÝ ČASOPIS PRE HISTORICKÉ VEDY

23 / 2020

Vol. 1

 BELIANUM

ACTA HISTORICA NEOSOLIENSIA

Vedecký časopis pre historické vedy
Vychádza 2x ročne

Vydáva: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
EV 5543/17

Sídlo vydavateľa: Národná 12, 974 01 Banská Bystrica
IČO vydavateľa: IČO 30 232 295

Dátum vydania: jún 2020

© Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

ISSN 1336-9148 (tlačená verzia)

ISSN 2453-7845 (elektronická verzia)

Časopis je registrovaný v medzinárodných databázach:

European Reference Index for the Humanities (ERIH PLUS)

Central and Eastern European Online Library (CEEOL)

Central European Journal of Social Sciences and Humanities (CEJSH)

Redakcia:

Pavol Maliniak (šéfredaktor)

Michal Šmigel' (výkonný redaktor)

Patrik Kunec

Imrich Nagy

Oto Tomeček

Redakčná rada:

Rastislav Kožiak (predseda)

Barnabás Guitman (Piliscsaba, Maďarsko)

Éva Gyulai (Miskolc, Maďarsko)

Bohdan Halczak (Zielona Góra, Poľsko)

Jiří Knapík (Opava, Česká republika)

Vjačeslav Meňkovskij (Minsk, Bielorusko)

Maxim Mordovin (Budapešť, Maďarsko)

Vincent Múcska (Bratislava, Slovensko)

Martin Pekár (Košice, Slovensko)

Petr Popelka (Ostrava, Česká republika)

Jan Randák (Praha, Česká republika)

Jerzy Sperka (Katowice, Poľsko)

Ján Steinhübel (Bratislava, Slovensko)

OBSAH

Články

- GLOCKO, F.: Banskobystrický štvorlístok zlatníkov 19. storočia. Život a dielo Juraja Sodomku, Karola Miškovského, Alojza Herritza a Františka Franciscyho 5
- KUDZBELOVÁ, Z.: Slovenská otázka v revolučných rokoch 1848 – 1849 na stránkach viedenského denníka *Die Presse* 34
- MOLNÁROVÁ, P.: Mocenské prejavy KSCĎ v reflexii vlastných mien v stránickej tlači 52
- KOHUT, A.: Soviet deportations of OUN family members from Western Ukraine in 1940–1952 72

Materiály

- MESKO, M.: Hospodárske dejiny Horehronia v zrkadle historickej toponymie regiónu do konca 16. storočia..... 91

Rozhľady

- ŠUMICHRAST, A.: Slovenská politika v kontexte revolučných rokov 1848/49 a názory K. Marxa a F. Engelsa..... 125
- HRČAN, J.: Legislatívne postavenie menšinového školstva vo Vojvodine v období rokov 1919 – 1929 (s dôrazom na používanie materinského jazyka)..... 140
- ЛЮБЫЙ, А.: Великое Княжество Литовское в белорусской историографии XX в. 164

Polemiky

- HLIBIŠČUK, M.: Môže „teória brutalizácie“ vysvetliť výbuch násilia v období Ukrajinskej revolúcie (1917 – 1921)? 179

Správy

- Dr. h. c. prof. PhDr. Július Alberty, CSc. (19. august 1925, Vyšná Pokoradz – 11. august 2019, Banská Bystrica) (R. Kožiak)..... 186

Prof. PhDr. Stanislav Matejkin, CSc. (18. september 1943, Litava – 26. august 2019, Banská Bystrica) (K. Fremal) 190

Doc. PhDr. Marián Skladaný, CSc. (7. máj 1940, Vranov nad Topľou – 23. január 2020, Bratislava) (O. Tomeček) 194

Recenzie a anotácie

«Социалистический город»: идея и реальность. Рецензия на книгу МЕЕРОВИЧ, М. Г. – МЕНЬКОВСКИЙ, В. И. – ЖЕРЕБЦОВ, И. А.: «Социалистический город»: идея и ее воплощение в Советском Союзе в 1920-е и 1930-е годы. Banská Bystrica : Belianum, 2019.

(E. B. Коньшева) 203

KÓNYA, P. – KÓNYOVÁ, A.: *Caraffa 330. Štúdie k dejinám Prešovského krovského súdu = Tanulmányok az Eperjesi vértörvényszék történetéhez.* Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2018.

(V. Žeňuch) 208

Môže „teória brutalizácie“ vysvetliť výbuch násilia v období Ukrajinskej revolúcie (1917 – 1921)?

MYKOLA HLIBIŠČUK

*Katedra novovekých a najnovších dejín,
Fakulta histórie, politológie a medzinárodných vzťahov,
Černivecká národná univerzita Jurija Fed'koviča,
Černivci, Ukrajina*

Can the "brutalization theory" explain the outbreak of violence during the Ukrainian Revolution (1917–1921)?

Abstract: The author of this study tries to analyze the possibility of using George Moss' "brutalization theory" to clarify the outbreak of violence during the Ukrainian Revolution (1917–1921). After researching each part of this theoretical concept, the author claims that it does not fit into the Ukrainian case. The author's arguments prove that this construct, built on the Western European narrative, cannot be used to understand the causes of violence during the Ukrainian Revolution.

Keywords: "brutalization theory", George Mosse, First World War, Ukrainian Revolution (1917–1921), violence.

DOI: <https://doi.org/10.24040/ahn.2020.23.01.179-185>

Jeden z najuznávanejších západných historikov minulého storočia, Eric Hobsbawm, vo svojej koncepcnej práci „Vek extrémov“ poznamenal: „Nikto ani vážne nepochybuje, že po roku 1914 sa krivka barbarstva šplhá hore a hore. Začiatkom 20. storočia sa v celej západnej Európe oficiálne skončilo mučenie. A po roku 1945 sme si opäť zvykli, a to aj bez väčšieho znechutenia, na ich používanie v najmenej jednej tretine členských štátov OSN vrátane niektorých z najstarších a najcivilizovanejších.“¹ S takýmito názormi britského vedca je ťažké nesúhlasiť. Skutočne, jedným z charakteristických znakov „krátkeho 20. storočia“ bolo to, že svet zasiahla „epidémia násilia“. Obzvlášť vyniká začiatok storočia, keď udalostí Veľkej vojny (1914 – 1918), kolaps kontinentálnych ríš, séria revolučných otrasov a národné konflikty v rôznych regiónoch viedli k výbuchu masového násilia, ktoré pokračovalo aj po roku 1918. Podľa nášho názoru jeden z najoriginálnejších prístupov, ktorý vysvetľuje pokračovanie násilia po 1. svetovej vojne, sformulo-

¹ ГОБСБАУМ, Е.: *Вік екстремізму. Коротка історія ХХ віку. 1914-1991*. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 2001, с. 54.

val známy americký historik George Mosse.² Zdôrazním, že táto „teória brutalizácie“ čelila v priebehu niekoľkých ostatných desaťročí množstvu kritiky.³ Avšak značná časť súčasných vedcov sa ešte stále pridržiava týchto pozícií.

G. Mosse zastával názor, že európske spoločnosti, ktoré prežili násilie počas vojnových rokov 1914 – 1918 sa stali viac krutými. Ved' vojaci, ktorí boli vojenskou konfrontáciou traumatizovaní, preniesli získané skúsenosti z používania násilia na fronte do každodenného života. Toto sa stalo prvkom kultúry medzivojnového obdobia a zmenilo postoj obyvateľstva rôznych európskych krajín k prejavom násilia.⁴ Ako tvrdil G. Mosse – základom novej kultúry stal sa „mýtus o vojenských skúsenostiach“ (*myth of the war experience*). V zásade táto mytológia zmenila hrôzy vojny na objekt náboženského uctievania. Spomienka na vojakov, ktorí zahynuli počas 1. svetovej vojny mala inšpirovať utláčané národy, aby bojovali za návrat bývalej veľkosti a moci stratenej v dôsledku porážky. Uvedený mýtus spojil nacionalizmus, náboženstvo a ďalšie existujúce idey do jedného celku.⁵

G. Mosse taktiež zastával názor, že proces brutalizácie významne ovplyvnil politický život vtedajších štátov. Napríklad štýl reči, ktorý bol typickým pre front, sa začal používať v rétorike mnohých európskych politických síl a sociálnych hnutí. Teraz mal byť aj politický súper definitívne zničený tak, ako nepriateľ, ktorý sa nachádzal na kontaktnej bojovej línii. To všetko viedlo k tomu, že európska societa bola pripravená na absorbovanie totalitných ideológií (fašizmu, nacizmu, komunizmu).⁶ Preto sa v nemeckej historiografii 1. svetová vojna nazýva aj „*die Urkatastrophe*“, t. j. veľká katastrofa, ktorá spôsobila všetky ďalšie rozsiahle kataklizmy 20. storočia.⁷ Zdôraznime, že tento koncept sformuloval G. Mosse na európskom naratíve, v ktorom Nemecko

² MOSSE, G.: *Fallen soldiers: Reshaping the memory of the world wars*. New York, Oxford University Press, 1990.

³ PROST, A.: Les limites de la brutalization. Tuer sur le front occidental, 1914-1918. In : *Vingtème Siècle. Revue d'histoire*, 2004/1, No. 81, pp. 5-20; LAWRENCE, J.: Forging a Peaceable Kingdom: War, Violence, and Fear of Brutalization in Post-First World War Britain. In: *The Journal of Modern History*, Vol. 75, No. 3 (September 2003), pp. 557-589.

⁴ MOSSE, G.: *Fallen soldiers: Reshaping the memory of the world wars*. New York, Oxford University Press, 1990.

⁵ MOSSE, G.: *Fallen soldiers: Reshaping the memory of the world wars*. New York, Oxford University Press, 1990.

⁶ MOSSE, G.: *Fallen soldiers: Reshaping the memory of the world wars*. New York, Oxford University Press, 1990.

⁷ HAUTMANN, H.: 1914-1918 der erste Weltkrieg: «Die Urkatastrophe des 20 Jahrhunderts». On-line: <https://www.solidarwerkstatt.at/frieden-neutralitaet/1914-1918-der-erste-weltkrieg-die-urkatastrophe-des-20-jahrhunderts> (17.06.2019).

zaujímalo ústredné miesto. Ostatné krajiny kontinentálnej Európy boli pre historika menej dôležité.

Môže sa však tento prístup, odôvodnený G. Mossem, uplatniť na vysvetlenie násilia počas Ukrajinskej revolúcie? Nepochybne, „teória brutalizácie“, ktorá je založená na skúsenostiach vojakov z 1. svetovej vojny, skutočne zohrala pri výbuchu násilia na Ukrajine v rokoch 1917 – 1921 dôležitú úlohu. Pre mnoho ľudí, ktorí sa na týchto územiach zúčastňovali bojov alebo tu žili, bolo obdobie od roku 1914 do začiatku 20. rokov obdobím nepretržitého násilia. Vojnové roky 1914 – 1918 umožnili roľníkom mobilizovaným do armády získať zručnosti v manipulácii so zbraňami a v prípade potreby ich použiť. Významná časť vojakov sa tiež podieľala na represióch voči civilistom, ktorí sa nachádzali na dočasne okupovaných územiach. Frontoví vojaci, ktorí sa vrátili domov po rozpade ruskej cárskej armády v roku 1917, priniesli so sebou nielen zbrane, ale aj túžbu hodiť rukavicu existujúcim politickým režimom. Povedzme, že niektorí z týchto jednotlivcov sa stali hybnou silou konfliktov na vidieku počas rozdelenia voľnej pôdy. Zástupcovia dôstojníckeho zboru, ktorí utiekali od bolševickej vlády, aktívne bojovali na strane rôznych antibolševických síl.⁸

Je potrebné poznamenať, že čas strávený roľníkmi vo vojenských formáciách bol v budúcnosti dôležitý, keďže práve predstavitelia tejto sociálnej skupiny sa stali základom armád všetkých kľúčových vojensko-politických síl v období Ukrajinskej revolúcie. Parafrázujúc hlavnú tézu, ktorú v jednej zo svojich vedeckých publikácií sformuloval americký historik Peter Holquist – „*roľníci získali skúsenosti z praktickej školy násilia počas 1. svetovej vojny*“.⁹ Takéto myšlienky zdieľali aj súčasníci týchto udalostí. Jeden z vodcov bolševickej strany Lev Trockij vo svojej práci „*Terorizmus a komunizmus*“ vhodne poznamenal: „*ľudia, ktorí prešli vojnovou školou, vedia hovoriť jazykom sily*“.¹⁰ Okrem toho, takéto nálady vládli nielen na rozľahlých územiach bývalej Ruskej ríše, ale aj v iných regiónoch európskeho kontinentu. Významný taliansky politik a diplomat Francesco Nitti vo svojich memoároch spomínal: „*Veľká vojna v rokoch 1914 – 1918 prebudila vo všetkých Európanoch neodolateľnú túžbu po násilí, zabavení území a expanziách*“.¹¹

⁸ ГИЛЛИ, К.: Украинская атаманщина: национализм и идеология в пространстве насилия после 1917 года. In: *Большая война России: Социальный порядок, публичная коммуникация и насилие на рубеже царской и советской эпох*. Moskva: НЛО, 2014, s. 163.

⁹ HOLQUIST, P.: Violent Russia, Deadly Marxism? Russia in the Epoch of Violence, 1905–21. In: *Kritika*, 2003, vol. 4, No. 3, pp. 627–652.

¹⁰ ТРОЦКИЙ, Л.: *Терроризм и коммунизм*. СПб.: Азбука-классика, 2010, s. 75.

¹¹ НИТТИ, Ф.: *Европа без мира*. Moskva – Петроград: «Петроград», 1923. 224 s.

Avšak, podľa nášho názoru, zapožičanie tohto modelu nedovoľuje v plnej miere pochopiť príčiny nárastu násilia v revolučnej ére. Veď táto teória nezohľadňuje vlastnosti ukrajinského prípadu. Keď uvádzame argumenty na podporu daného názoru, mali by smerovať k nasledujúcemu. Väčšina revolúcií, ktoré sa odohrali v dejinách ľudstva, boli sprevádzané prudkým nárastom násilia. Zaiste v revolúciách, kde sa menila len politická štruktúra štátu, bola eskalácia násilia oveľa nižšia ako v krajinách, v ktorých došlo k revolučným transformáciám politickej a sociálnej štruktúry. Svojho času si túto zvláštnosť všimla známa americká výskumníčka Teda Skocpol. Podľa jej názoru sú sociálne revolúcie, ktoré menia politický a sociálny reliéf toho či iného štátu sprevádzané, a čiastočne realizované, cestou násilia, povstania, triednych alebo etických konfliktov.¹² Udalosti Ukrajinskej revolúcie (1917 – 1921) demonštrujú symbiózu politických a spoločenských premien, v ktorých bolo násilie jedným z kľúčových prvkov.

Po druhé, najpočetnejšou spoločenskou triedou, ktorá sa zúčastnila týchto búrlivých udalostí, boli ukrajinskí roľníci s „vlastnou kultúrou riešenia konfliktov“. Ukrajinské roľníctvo, na rozdiel od západoeurópskeho, nemalo dlhoročné skúsenosti s riešením rôznych druhov rozporov pomocou politických inštitúcií. Táto vlastnosť bola inherentná nielen ukrajinským roľníkom, ale aj väčšine predstaviteľov tejto skupiny v iných regiónoch bývalého Ruského impéria. To viedlo k skutočnosti, že ukrajinskí roľníci spravidla nevideli v revolučných podmienkach žiadny iný spôsob, ako vyriešiť rozpory, s výnimkou silového riešenia. Tento aspekt postrehol aj významný francúzsky historik Jean-Jacques Becker vo svojom diele o „Prvej svetovej vojne“.¹³ V ňom položil zaujímavú otázku – Prečo Francúzsko dokázalo odolať všetkým ťažkostiam Veľkej vojny a neskĺznuť do priepasti revolúcie a násilia, ale Ruská ríša to nezvládla? Autor presvedčivo demonštroval, ako francúzska spoločnosť kráčala po ostrej hrane, aby nespadla do revolučnej priepasti. Prítomnosť rôznych politických a spoločenských inštitúcií, prax dosiahnutia kompromisov, úloha katolíckej cirkvi a ďalšie osobitosti francúzskej spoločnosti však znížili sociálne napätie a pomohli vydržať všetky ťažkosti totálnej vojny.

Nemalo by sa zabúdať ani na osobitosti ukrajinského prípadu. Veď ostré sociálne konflikty vyskytujúce sa v ukrajinskej spoločnosti tiež

¹² SKOCPOL, T.: *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia, and China*. Cambridge: Cambridge University Press, 1979; СКОЧПОЛ, Т.: *Государства и социальные революции: Сравнительный анализ Франции, России и Китая*. Москва: Изд-во Института Гайдара, 2017. 552 с.; ГЛИБИШУК, М.: Концепція революцій Т. Скокпол. Ін: *Український селянин*, 2019, № 21, с. 79-82.

¹³ БЕККЕР, Ж.-Ж.: *Первая мировая война*. Москва: АСТ, 2006. 159 с.

spôsobovali zvýšenie úrovne násilia. Pribeh Ukrajinskej revolúcie sa vyznačuje nielen bojom rôznych spoločenských skupín (rolníci proti vlastníkom pôdy, robotníci proti buržoázii atď.), ale aj konfrontáciou vidieka a mesta. Treba tiež poznamenať, že túto rivalitu „prihrievali“ rôzne politické sily tej doby. Aké propagandistické úsilie bolo vynaložené už len bolševikmi na polarizáciu ukrajinskej spoločnosti. A predsa prítomnosť takýchto konfliktov počas revolučného obdobia neumožňuje – z nášho pohľadu – tvrdiť, že v tom čase prebiehala na Ukrajine občianska vojna. Aj keď niektorí ukrajinskí historici zastávajú názor, že v rokoch 1917 – 1921 došlo k občianskej vojne. Známý ukrajinský bádateľ Valerij Soldatenko aktívne bráni tento názor. Vo svojej najnovšej práci konštruuje naratív tak, že u čitateľa nevznikajú pochybnosti o tom, že všetko, čo sa v týchto rokoch stalo, bolo občianskou vojnou.¹⁴ Disponujúc značným množstvom dokumentárnych zdrojov je ťažké zdieľať takéto úsudky. Zaiste, udalosti ukrajinskej revolúcie v rokoch 1917 – 1921 demonštrujú prítomnosť akútnych sociálnych konfliktov (rolnícke nepokoje a samovoľné zabavenie statkov, zvrhnutie hajtmana Pavla Skoropadského atď.), ale tvrdiť, že v tomto období prebiehala ukrajinská občianska vojna by bolo prehnané.

Je potrebné vnímať aj zložitú multinárodnostnú štruktúru ukrajinskej spoločnosti, čo viedlo k výraznému nárastu etnických konfliktov. Tento aspekt je možné vysledovať vo vtedajších ukrajinsko-ruských, ukrajinsko-poľských, ukrajinsko-rumunských vzťahoch. Avšak, podľa nášho názoru, najlepším príkladom by boli ukrajinsko-židovské vzťahy, najmä židovské pogromy, ktoré nadobudli masový charakter v roku 1919. Západný historik Henry Abrams vo svojej štúdii spočítal, ako v rokoch Ukrajinskej revolúcie rástol počet pogromov na židovskej populácii a aké politické režimy ich vykonávali.¹⁵

Okrem toho treba brať do úvahy, že kolaps bývalých cárskych inštitúcií a vonkajší faktor tiež viedli k eskalácii násilia v tomto období. Ukrajina sa stala arénou konfrontácie rôznych zahraničnopolitických síl, ktoré si nárokovali na niektoré jej územia (krajiny Dohody a Ústredné mocnosti, Poľsko, Rumunsko, „biele hnutie“ južného Ruska, bolševici atď.). Títo medzinárodní aktéri sa s použitím vojenskej sily pokúsili realizovať svoje vlastné zahraničnopolitické projekty a územie Ukrajiny považovali za proscaium na uskutočnenie vlastných ambícií. Ako zdôraznil poľský historik Marek Kornat – udalosti Ukrajinskej revolúcie z rokov 1917 – 1921 treba posudzovať v kontexte „geopolitickej

¹⁴ СОЛДАТЕНКО, В. Ф.: *В горниле революции и войн: Украина в 1917-1920 гг.: историко-историографические эссе*. Москва: Политическая энциклопедия, 2018. 670 с.

¹⁵ АБРАМС, Г.: *Молитва за владу. Українці та євреї в революційну добу (1917-1920)*. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2017. 320 с.

revolúcie“ v strednej a východnej Európe, ktorá sa začala 1. svetovou vojnou a skončila začiatkom 20. storočia. Tá úplne zmenila politické prostredie tohto regiónu a poskytla príležitosť mnohým národom, ktoré boli predtým súčasťou bývalých kontinentálnych ríš dosiahnuť ich štátotvorné ambície.¹⁶ Preto bol v tom čase prudký nárast násilia na Ukrajine spojený s vákuom moci, alebo skôr s bojom rôznych politických hráčov o monopol moci počas pádu bývalých veľkých mocností tohto regiónu. Kanadsko-ukrajinský historik Serhij Jekel'chuk rovnako trefne poznamenal, že „*chaotické udalosti z rokov 1917 – 1920 treba chápať nie ako boj zjednoteného ukrajinského národa za nezávislosť, ale ako kombináciu zložitých ideologických konfliktov a miestneho násilia, spôsobeného kolapsom starých dynastických štruktúr*“.¹⁷

Nemali by sme však zabúdať, že sa ukrajinské územia ocitli v epicentre boja medzi kľúčovými účastníkmi občianskej vojny v Rusku – bolševikmi a „bielym hnutím“ v južnom Rusku. Tento faktor tiež zvyšoval mieru násilia. Podľa nášho názoru je zaujímavým a súčasne produktívnym teoretickým koncept „Ruských občianskych vojen v rokoch 1916 – 1926“ od uznávaného britského historika Jonathana Smeleho, špecialistu na dejiny revolúcie a občianskej vojny v Rusku.¹⁸ Podľa neho sú „ruské občianske vojny“ zložitou kombináciou vojen a konfliktov, ktoré sa preplietajú v rozpadávajúcej sa ríši, a tiež absorbujú nielen (a často nie toľko) ruskú, ale aj neruskú väčšinu obyvateľstva bývalého impéria Romanovcov, ako aj obyvateľov štátov, ktoré sú jej susedmi – od Fínska, Poľska, Rumunska cez Turecko, Irán, Afganistan po Čínu, Mongolsko a Kóreu.

To, čo sa stalo na území bývalej ruskej ríše, J. Smele nazýva „novou smutou“, zdôrazňujúc, že skúmaná epocha bola obdobím otrasov nielen pre Rusko, ale aj pre svet.¹⁹ V Rusku aj v zahraničí uznávaný historik Boris Kolonickij si povšimol ešte jednu zvláštnosť prístupu J. Smeleho: preňho je dôležitý imperiálny rozmer vojen. Smele hodnotí tieto vzájomne prepojené konflikty v celom postimperiálnom priestore, resp. v priestoroch niekoľkých rozpadávajúcich sa ríš: ruskej, rakúsko-

¹⁶ КОРНАТ, М.: Сім років. Геополітична революція в Центральній та Східній Європі (1914-1921). In: *Революція, державність, нація: Україна на шляху самоствердження (1917-1921 рр.): Матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 1-2 червня 2017 р.)*. Київ – Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2017, с. 70-82.

¹⁷ YEKELCHUK, S.: Band of Nation Builders? Insurgency and Ideology in the Ukrainian Civil War. In: GERWARTH, R., HORNE, J.: *War in Peace. Paramilitary Violence in Europe after Great War*. Oxford, 2012, p. 107.

¹⁸ SMELE, J.: *The «Russian» Civil Wars, 1916-1926. Ten Years That Shook the World*. London; New York, 2015. 423 p.; *Historical Dictionary of the «Russian» Civil Wars, 1916-1926* Comp. J. D. Smele. Vol. 1-2. Lanham (MD), 2015.

¹⁹ ГЛІБИЩУК, М.: Нові підходи до вивчення Російської революції (1917-1922). In: *«Історична панорама»: Науковий збірник ЧНУ. Спеціальність «Історія», 2017, вип. 25, с. 27.*

uhorskej a nemeckej.²⁰ Napokon, podľa J. Smeleho, udalosti a tendencie revolúcie na Ukrajine v rokoch 1917 – 1921 sú nepochybne dôležitou, ale v žiadnom prípade nie jedinou súčasťou oveľa rozsiahlejšieho procesu, ktorý od základov menil takmer celý euroázijský kontinent – od krajín strednej Európy až po Tichý oceán.

Vyššie uvedené argumenty teda umožňujú tvrdiť, že uplatňovanie „teórie brutalizácie“ nám neumožňuje pochopiť zložitú príčinu výbuchu násilia v období Ukrajinskej revolúcie. Napriek tomu, že je možné použiť len niektoré prvky tohto vedeckého konceptu (vplyv vojenských skúseností), daný teoretický prístup nie je vhodný na analýzu udalostí na Ukrajine. Preto pre vysvetlenie a pochopenie násilie na ukrajinských územiach v rokoch 1917 – 1921 je potrebné použiť radu vedeckých prístupov a neuprednostňovať iba jeden. Výskum fenoménu násilia v rokoch Ukrajinskej revolúcie je navyše sľubnou oblasťou výskumu nielen pre ukrajinských, ale aj pre západných bádateľov.

*Preklad z ukrajinčiny
Michal Šmigel'*

²⁰ КОЛОНИЦКИЙ, Б.: Гражданские войны на пространстве Российской империи, 1916-1926? In: *Альманах североамериканских и балтийских исследований / Nordic and Baltic Studies Review*, 2018, is. 3, с. 415.